

RIŻORSA 8

Nirha Efendić – Superstiti tal-massakru ta' Srebrenica, il-Boznja

"Meta seħħ il-ġenocidju kelli 15-il sena. Hekk kif l-forzi militari Serbi niżlu Srebrenica, ħrabna biex nistkennu f'Potočari. Il-baži tan-Nazzjonijiet Uniti kienet kompletament fgata bin-nies. Għalhekk inħbejna f'fabrika fil-qrib. Missieri u ħija ħarbu biex jingħaqdu mas-soldati, iżda ma setgħux jilħqu lill-irġiel li diġà kienu telqu. Qaluli li qabduhom il-forzi militari Serbi fl-għoljiet madwar Srebrenica.

Sadattant, jien u omni domna tlett ijiem f'fabrika vojta flimkien ma' eluf ta' nisa u tfal. La kellna ikel u lanqas ilma. Fir-raba' jum, is-soldati Serbi rikkbuna fuq ix-xarabankijiet u fuq it-trakkijiet li kienu se jmorru lejn it-territorju liberu. It-traġitt, li l-aktar l-aktar jieħu siegħa, dam erba' sigħat massakranti minħabba l-kwantità enormi ta' nisa u tfal li kellhom bżonn trasport.

Fuqi kelli eżawriment u deni ta' ziemel, u ma kontx konxja ta' dak li kien qiegħed jigrri madwari. Meta wasalna fit-territorju liberu, niftakar sewwa li smajt twerżiq ġej mix-xmara, iżda qatt ma ħarist lura biex nara x'kien qiegħed jigrri. Kull ma ridt kien li nibqa' miexja 'l quddiem, 'il bogħod mill-kaos u 'l bogħod mill-intiena tal-mewt li kienet qiegħda ttaqqal l-arja. Dak it-twerżiq għadni nisimgħu sal-lum.

Xahar wara waslitilna aħbar dwar missieri. Kienu żammewh f'hangar fi Kravica flimkien ma' bosta rġiel oħrajn, u mbaġhad ġie ġġustizzjat. Il-fdalijiet tiegħu finalment ġew identifikati fl-2002 f'fossa komuni fi Srebrenica, u fl-2004 dfinnieh. Erba' snin ilu sirna nafu dwar ħija. Instab biss 25 % tal-fdalijiet mortali tiegħu f'fosos komuni sekondarji. Qatluh fi Zvornik, 19-il ġurnata biss qabel ma kien se jagħlaq 20 sena.

Sa ma spicča l-kunflitt kont kbirt ġmieli. Familti tnaqqset letteralment bin-nofs; ħadulna lil missieri u lil ħija bl-aktar mod orribbli. Minkejja dan, fhimt li l-ħajja kellha tkompli. Omni kitbitni fi skola f'Žagreb, il-Kroazja, u telqet lejn il-Ġermanja bħala rifuġjata.

Wara li spicčajt l-iskola sekondarja, mort lura l-Boznja ma' omni. Krejna appartement f'Sarajevo sakemm iggradwajt u mbaġhad omni reġgħet marret lura Srebrenica. Minn dejjem kont naf li kienet se tmur lura. Hi temmen fil-ġustizzja u riedet tiġġieled għal dik li kienet u għadha tagħha bid-dritt, jigrifieri darha. Għalhekk l-appoġġ tiegħi għaliha kien inflessibbli, imma għażilt li nibda ħajja ġdida Sarajevo. Iżżewwiġt, kelli t-tfal u ppruvajt inkompli b'ħajti. Iżda l-gwerra, u b'mod partikolari l-ġenocidju, għadhom jitturmentawni. Esperjenza bħal din tħallik imbenġla minn ġewwa b'mod li ma

DAR L-ISTORJA EWROPEA

tistax tikkomunikah bil-kliem. Ma' kull opportunità li jkolli mmur lura Srebrenica. Mhux biss biex nara 'l ommi, imma anki għalija nnifsi – bħala metodu ta' kif insib ċerta trankwillità llum fil-memorji mimlija bil-kaos taċ-ċarċir ta' demm u tal-orrur.

Nitlob li uliedi, it-tlieta li huma, jikbru qalbhom tajba u jkunu persuni tolleranti. Irrid ngħallimhom ikunu jafu dejjem x'inhu jiġri madwarhom u jhaddmu rashom fid-deċiżjonijiet li jieħdu. Irrid ngħallimhom dwar il-passat tiegħi ħalli jkunu jafu bl-istorja tagħhom. Imma għalissa, kulma rrid huwa li jgawdu tfulithom bil-ferħ u bla inkwiet ta' xejn, u jhossuhom sikuri u protetti f'darhom."

Sors: [Remembering Srebrenica](#)

Nikteb mill-ġdid l-istorja tiegħi bħala superstiti tal-ġenoċidju tar-Rwanda, Nina Iliza

"April dalwaqt reġa' magħna.

Il-feed ta' Facebook tiegħi daqt se tinfaqa' b'dawk li jbiddu r-ritratt tal-profil tagħhom għas-simbolu li jfakkar il-ġenoċidju tar-Rwanda, xemgħa waħda mixgħula, u jaġġornaw l-istatus tagħhom bil-kliem "biex qatt ma ninsew". Għal ħafna nies, April huwa x-xahar tal-kommemorazzjoni tal-ġenoċidju tar-Rwanda; huwa x-xahar li fih infakkru lil dawk kollha li tilfu ħajjithom. Izda għalija, April huwa biss xahar ieħor li matulu nipprova ngħix mingħajr ma niftakar fil-ġenoċidju. Matul dan ix-xahar niġi mfakkra kontinwament biex ma ninsieqx proprju dik il-ħaġa li nixtieq ma niftakarx.

Fl-1994 qatlu lil ommi. Kont prezenti hekk kif bdiet titlob lis-soldati bil-ħniena biex ma joqtluhom, b'dirgħajha t-tnejn stirati lejja, donnha qed turi bla kliem li jien kont tagħha, u li minħabba fija jmisshom ikollhom ħniena minnha. Għoxrin sena għaddew u din għadha l-aktar dehra u tifikira ċara li għandi ta' ommi. Għoxrin sena wara u għadni nsibha bi tqila naċċettaha. Kulmeta ngiegħel lili nnifsi npoġġi u naħseb dwarha, nerga' nsir dik it-tifla ċkejna li qed jimbuttawha 'l bogħod minn ommha hi u titkarrab għall-ħniena. Tant ġarrabt telf fix-xahar ta' April – ħija nqatel fl-istess ġurnata li qatlu 'l ommi, in-nanniet tiegħi u membri oħrajn tal-familja sfaw vittmi. Għalhekk, meta nisma' l-kliem "biex qatt ma ninsew" il-ħsieb li jfegġ f'moħħi jkun: "Kif qatt nista' ninsa?"

Dejjem ħassejt li x-xahar ta' April huwa dak li fih in-nies jiftakru jagħdru dak li ngħaddi minnu jien is-sena kollha. Ix-xahar id-dieħel tibda tisma' aktar nies jikkellmu dwar films bħal "Hotel Rwanda" u "Sometimes in April". Isir aktar spiss mis-soltu t-tiftix ta' "Rwanda" fil-Google, u għal 30 ġurnata jingħad aktar diskors mis-soltu dwar l-Art tal-Elf Għolja. Ngħir għal dawk in-nies li jdumu biss 30 ġurnata jieħdu sehem fil-kommemorazzjoni tal-ġenoċidju – dawk li għandhom bżonn min ifakkarhom biex qatt ma jinsew. Ngħir għal dawk in-nies li għandhom bżonn jaqraw il-kotba u jistudjaw x'għara. Ngħir ukoll għal dawk li, għal 11-il xahar tas-sena, mhumiex kontinwament imfakkra fil-ġenoċidju. Wara 20 sena għadni nsibha bi tqila nattendi ċerimonja ta' kommemorazzjoni u naħseb li huwa assurdu li xi ħadd itella' fl-internet jew saħansitra jlissen il-frazi "biex qatt ma ninsew" sempliċement għaliex it-tifikiriet huma tant ta' qsim il-qalb.

Izda wasalt biex għaraft li l-ewwel pass biex taċċetta l-verità huwa li tirrikonoxxiha. Il-fatt li ħbejt it-tbatija tiegħi għal dawn l-20 sena ma wassalni mkien. Ma nistax inħalli li l-uġiġħ tal-istorja tiegħi jkun l-uġiġħ tal-futur tiegħi. Sibet li hu importantissimu li noħloq mod kif nikteb mill-ġdid l-istorja tiegħi sabiex il-jien tal-lum ikun jista' jibda jfiq. Qtajtha li t-telf ta' ommi nerga' nfaslu bħala l-iskoperta tat-tama għalija nnifsi u għal pajjiżi. (...)"

Sors: [Nina Iliza, Huffington Post, 23.03.2014](#)